

Od zakona do Suda EU-a: predmet 'Milivojević'

Kunda, Ivana; Grgurić, Mihaela

Source / Izvornik: **Zakornitost, 2019, 1, 31 - 40**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:775007>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-24**

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law



Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA


DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

OD ZAKONA DO SUDA EU-a: PREDMET MILIVOJEVIĆ

UDK: 336.77

Primljeno: 1. listopada 2019.

Pregledni znanstveni rad

izv. prof. dr. sc. Ivana Kunda

Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

Katedra za međunarodno i europsko privatno pravo

Mihaela Grgurić, mag. iur.

odvjetnička vježbenica u Ogulinu

Sažetak

Zakonom o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnikom usvojenim 2017. godine unesena su u hrvatsko uređenje pravila retroaktivne primjene koja su najizraženijom građanskopravnom sankcijom ništetnosti neselektivno ciljala ugovore o kreditu, ne samo potrošačke, sklopljene s davateljima kredita koji nisu imali formalno ovlaštenje prema propisima Republike Hrvatske. Njime se također propisivala i isključiva nadležnost sudova i mjerodavnost prava Republike Hrvatske. Pitanje usklađenosti s pravom EU-a, točnije gospodarskim slobodama te nadležnosti u prekograničnim građanskim i trgovačkim predmetima, doseglo je razinu Suda EU-a. Odgovor je bio poguban za djelovanje toga Zakona, a u radu se analiziraju najvažniji aspekti tumačenja Suda EU-a te se upozorava na određene elemente iz prava EU-a koji su trebali biti uzeti u obzir već prilikom donošenja Zakona.

Ključne riječi:

pravo EU-a, sloboda pružanja usluga, obvezno pravo, ugovor o kreditu, ništetnost, međunarodno privatno pravo, međunarodna nadležnost

1. UVOD

Kreditni su jedna od najstarijih i temeljnih djelatnosti banaka.¹ Stavljajući na raspolaganje korisniku kredita određenog iznosa novca banka cilja povratu toga iznosa uvećanog za kamate, dok korisnik kredita cilja korištenju navedenim iznosom ranije ili jednostavnije negoli da sam štedi ili na drugi način prikuplja novčana sredstva. Iskustvo je pokazalo da kreditne institucije pritom ne po-

stupaju uvijek usklađeno s propisima, a zbog masovnosti kreditnih poslova, posljedice toga redovito trpe veće skupine korisnika kredita, posebice kada je riječ o potrošačkim kreditima.² Najistaknutiji među njima su svakako predmeti zaštite kolektivnih interesa potrošača-korisnika kredita pod zajedničkim nazivnikom *Franak* praćeni nizom pojedinačnih sudskih predmeta, koji su obilježili posljednje desetljeće hrvatskog pravosuđa.

¹ Zvonimir Slakoper, u: Zvonimir Slakoper (ur.), *Bankovni i financijski ugovori*, Narodne novine, 2017., str. 526.

² O potrošačkim kreditima vidi Emilia Miščenić, u: Zvonimir Slakoper (ur.), *Bankovni i financijski ugovori*, Narodne novine, 2017., str. 595-649.

I dok svakih nekoliko mjeseci promatramo rasplitanje klupka u predmetima *Franak* još uvijek iščekujući njihov epilog, pečatnjak predmetima *RBA zadruga* dao je sam Sud EU-a.³ Povijest potonjih predmeta seže još od 2000. do 2010. godine kada su austrijske štedno-kreditne zadruge, preko posrednika, sklapale s hrvatskim korisnicima ugovore o kreditu, a da pritom nisu imale odgovarajuće dozvole i odobrenja za pružanje bankovnih i financijskih usluga u Republici Hrvatskoj. Osim toga, prethodno sklapanju ugovora posrednici nerijetko nisu pomno provjeravali kreditnu sposobnost korisnika kredita. S druge strane, u ugovorima o kreditu redovito su ugovarali osiguranje tražbine osnivanjem hipoteke na nekretninama korisnika smještenima u Republici Hrvatskoj. Nakon sklapanja ugovora, korisnici nisu primali otplatne planove niti formule na temelju kojih su zadruge jednostrano mijenjale kamatne stope. Nije poznat točan broj tako sklopljenih kredita, no sama Raiffeisen banka potvrđuje da ih je bilo gotovo tri tisuće,⁴ što je dvostruko više od takvih kredita evidentiranih u Hrvatskoj narodnoj banci, no neki tvrde da je takvih ugovora u stvarnosti bilo mnogo više. Tijekom vremena, vjerovnici su se suočavali s nemogućnošću otplate neočekivano visokih rata kredita, što je u konačnici dovelo do brojnih ovršnih postupaka na njihovim nekretninama. Tek nakon postupnog izlaženja u javnost dužnika koji su ostali bez svojih nekretnina, tzv. RBA zadruge su takvu djelatnost prestale obavljati.⁵ Vjerojatni povod zakonodavnim pokušaju rješavanja nastale situacije 2017. godine, kada je u Hrvatskom saboru usvojen Zakon o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnikom (dalje u tekstu: ZNUK),⁶ bilo je mišljenje Vrhovnog suda RH o tim kreditima u kojem je rečeno: »Iako je sklapanje takvih ugovora zabranjeno stranim bankarskim institucijama

koje nisu imale odobrenje za pružanje takvih usluga u Republici Hrvatskoj, takvi ugovori nisu ništetni jer ta posljedica nije propisana ni Zakonom o bankama ni Zakonom o kreditnim institucijama sve do 30. rujna 2015., kada je takva posljedica propisana Zakonom o izmjeni i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju.«⁷ Taj stav kritiziran je u pravnoj literaturi,⁸ no ni spomenuti zakonodavni odgovor na njega nije u konačnici doveo do željenog cilja zaštite građana od nezakonitog postupanja. Naime, kako je poslije postalo jasno, taj propis donesen je s previše usredotočenosti na političke ciljeve i premalo pozornosti prema pravu EU-a. A odgovornost za tu posljedicu ne želi prihvatiti čak ni sam predlagatelj g. Škibola koji je, kako prenose mediji, izjavio »da se ne osjeća odgovornim za manjkav zakon jer je on politički predložio taj zakon koji je nakon toga prošao sva stručna i pravna tijela Vlade RH, raspravljen je na tri saborska odbora i na kraju usvojen u Saboru«.⁹

2. PRIJEDLOG ZNUK-a I USVAJANJE U HITNOM POSTUPKU

Inicijativa za donošenje ZNUK-a potekla je od nezavisnog zastupnika u Hrvatskome saboru g. Marina Škibole, zbog čega je taj zakon poznat u javnosti i kao »Škibolin zakon«. Prijedlog Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima sklopljenih u Republici Hrvatskoj s neovlaštenim vjerovnikom (dalje u tekstu: Prijedlog ZNUK-a)¹⁰ g. Škibola je podnio predsjedniku Hrvatskog sabora u travnju 2017. godine. U njemu su,

³ Zanimljivo je primijetiti da su i jedni i drugi problematični krediti stigli iz Austrije. Vidi, HNB, Odgovor na upite o upozorenjima HNB-a na rizičnost kredita s valutnom klauzulom u švicarskom franku, 11. 4. 2017., dostupno na: <https://www.hnb.hr/>.

⁴ Ispravci medijskih navoda o kreditima koje su štajerske Raiffeisen banke odobrile hrvatskim korisnicima kredita, 20. 6. 2017., dostupno na: <https://www.raiffeisen.at/eBusiness/services/resources/media/1007665792534-NA-1004250839050078010-1-30-NA.pdf>.

⁵ Navedeno prema: Pismeni zapis fonograma 4. sjednice IX. saziva Hrvatskoga sabora od 4. srpnja 2017. godine, str. 1., dostupno na: <http://infodok.sabor.hr/Views/FonogramView.aspx?tdrid=2013107&type=HTML&singleTDR=False>.

⁶ Narodne novine br. 72/2017. Kratki prikaz ZNUK-a vidi u Ljiljana Matuško Antonić, »Ništetnost ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjima«, *Pravo i porezi*, br. 9, 2017., str. 20–25.

⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Zaključci sa sastanka predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova održanog 11. i 12. travnja 2016. u Šibeniku, Broj: Su-IV-155/16, Zagreb, 12. travnja 2016., Zaključak 3. Sporovi radi utvrđivanja ništetnosti ugovora o kreditu između hrvatskih fizičkih osoba (potrošača) i stranih (bankarskih) pravnih osoba.

⁸ E. Mišćenić, op. cit., str. 636.

⁹ I. Ba./Hina: MVEP o slučaju Milivojević: Presude Suda EU-a su obvezujuće, 14. 2. 2019., dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/mvep-o-slucaju-milivojevic-presude-suda-eu-a-su-obvezujuce-20190214>.

¹⁰ Punim nazivom, Prijedlog Zakona o ništetnosti ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem sklopljenih u Republici Hrvatskoj, s Konačnim prijedlogom Zakona (predlagatelj: Marin Škibola), P. Z. br. 121, Zagreb, 2017., dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/081131/PZ_121.pdf.

između ostalog, bile navedene ustavne osnove za donošenje ZNUK-a, pitanja koja se njime uređuju, posljedice koje će proisteći njegovim donošenjem te obrazloženje za donošenje po hitnom postupku. Prema Prijedlogu, ZNUK-om bi se definirala ništetnost ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem jer se postojećim propisima ne osigurava dostatna zaštita dužnika u okolnostima kada su ugovori o kreditu sklopljeni s neovlaštenim vjerovnikom. ZNUK-om bi se propisala ništetnost takvih ugovora od datuma njegova sklapanja, pa bi se i otklanjanje posljedica ništetnosti provodilo retroaktivno.¹¹ Posljedice bi se također odnosile i na ništetnost javnobilježničkog akta koji je sklopljen na osnovi ništetnog ugovora, kao i onih koji su sklopljeni u svezi s takvim ugovorom. Prema Prijedlogu, retroaktivno djelovanje posebno je opravdano jer je postojala evidentna namjera tzv. RBA zadruga da se prevarom slabije ugovorne strane domognu materijalnih koristi. Predviđen je bio i prekid ovrhe nakon pravomoćno utvrđene ništetnosti.¹² Svaka strana bi, utvrđenjem ništetnosti, imala pravo tražiti od druge strane sve što joj je dala. S obzirom na međunarodno obilježje predmetnih ugovora, Prijedlogom se navodi da bi se ZNUK-om riješio problem proglašavanja nenadležnosti u prvom stupnju na način koji je propisan europskim pravom pa prvostupanjski sudovi više ne bi imati dvojbe oko uspostave nadležnosti u sporovima iz ugovora na koje bi se primjenjivao ZNUK.¹³

Prije rasprave o Prijedlogu ZNUK-a na sjednici Hrvatskoga sabora, Odbor za financije i državni proračun kao matično radno tijelo i Odbor za zakonodavstvo podnijeli su svoja mišljenja, a uz njih i Vlada RH. Vlada je podržala donošenje ZNUK-a, smatrajući da je potrebno sveobuhvatno urediti ovo pitanje i predlaže doradu odredbi Prijedloga ZNUK-a koje se odnose na predmet i doseg primjene, značenja pojedinih izraza, posljedice ništetnosti te prijelazna i završna pitanja.¹⁴ S čak 11 od ukupno 15 podnesenih amandmana, koji uključuju i sam naslov zakona, Vlada RH-a je preuzela bitnu ulogu u njegovu donošenju. Odbor za zakonodavstvo je jednoglasno podržao Prijedlog ZNUK-a, uključujući njegovo povratno djelovanje.¹⁵ Nakon provedene rasprave, Odbor za financije i

državni proračun većinom glasova podržao je Prijedlog ZNUK-a, smatrajući da ide u korist građana te da je odgovornost države da štiti ekonomski slabiju stranu. Zanimljivo je da se Odbor upustio u prosudbu kako su sudovi trebali presuđivati u tim predmetima, upozoravajući na to da su trebali preispitati prirodu sklopljenih ugovora.¹⁶ U srpnju 2017. godine održana je o prijedlogu ZNUK-a rasprava u Hrvatskome saboru. Nakon rasprave i odluke o amandmanima, ZNUK je usvojen jednoglasno od strane 134 prisutna zastupnika.¹⁷

Valja napomenuti da je ZNUK donesen po hitnom postupku donošenja zakona pozivom na članak 204. stavak 1. Poslovnika Hrvatskoga sabora¹⁸ kojim je popisano: »Iznimno, zakon se može donijeti po hitnom postupku, kada to zahtijevaju osobito opravdani razlozi, koji u prijedlogu moraju biti posebno obrazloženi.«¹⁹ Ta odredba zamijenila je prijašnju strožu odredbu zbog čega je povećan broj hitnih postupaka. Naime, trenutačno je omjer hitnih i redovnih postupaka donošenja zakona 1:2,4.²⁰ Budući da su u hitnom postupku spojeni prvo i drugo čitanje zakona, analiza i rasprava o prijedlozima zakona i amandmanima, manje su detaljni od one u redovnom postupku. Time se povećava rizik donošenja neadekvatno formuliranih i propisa oprečnih europskom pravu ili drugim propisima, što najbolje potvrđuje i presuda Suda EU-a u predmetu *Milivojević*.²¹

3. ČINJENICE U PREDMETU *MILIVOJEVIĆ*

Gđa Anica Milivojević, državljanka RH, i njezin suprug zaključili su 5. siječnja 2007. godine s druš-

¹⁶ Izvješće s rasprave Odbora za financije i državni proračun, klasa: 452-02/17-01/01, urbroj: 6521-5-17- od 28. lipnja 2017.

¹⁷ Pismeni zapis fonograma 4. sjednice IX. saziva Hrvatskoga sabora od 4. srpnja 2017. godine, str. 29., dostupan na: <http://infodok.sabor.hr/Views/FonogramView.aspx?tdrid=2013107&type=HTML&singleTDR=False>.

¹⁸ Narodne novine br. 81/2013.

¹⁹ Obrazloženje vidi u Prijedlogu ZNUK-a, str. 10.

²⁰ Taj podatak proizlazi iz podataka na stranici <http://infodok.sabor.hr/>. Na navedenoj stranici koja je dio službenih stranica Hrvatskoga sabora, moguće je zakone pregledati s obzirom na kriterij postupka donošenja. Dana 26. 9. 2019. godine, prema tom izvoru, broj akata donesenih u hitnom postupku donošenja bio je 303, a onih donesenih u redovnom postupku donošenja 727, čime se došlo do približnog omjera 1:2,4.

²¹ Sud EU-a, *Anica Milivojević protiv Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolfsberg eGen*, C-630/17, 14. veljače 2019., EU:C:2019:123.

¹¹ Prijedlog ZNUK-a, str. 6-7.

¹² Prijedlog ZNUK-a, str. 8.

¹³ Prijedlog ZNUK-a, str. 9.

¹⁴ Mišljenje Vlade Republike Hrvatske, klasa: 022-03/17-12/29, urbroj: 50301-25/20-17-7 od 25. svibnja 2017.

¹⁵ Mišljenje Odbora za zakonodavstvo, klasa: 452-02/17-01/01, urbroj: 6521-2-17 od 7. lipnja 2017.

tvom Raiffeisenbank St. Stefan-Jagerberg-Wolf-berg eGen, sa sjedištem u Austriji, ugovor o jednokratnom kreditu na iznos od 47.000 eura. Kreditor pritom nije imao odobrenje HNB-a za obavljanje financijskih usluga odobravanja hipotekarnih kredita u RH.

Prema obrazloženju Općinskog suda u Rijeci, gđa Milivojević je navela da je predmetni ugovor sklopila preko posrednika, kojem je platila proviziju, kako bi proširila i obnovila svoju kuću radi uređenja apartmana za iznajmljivanje, no ne može se isključiti da je dio zajma bio upotrijebljen u privatne svrhe. Osim toga, ona je spomenula da je kredit namjeravala vraćati zaradom od te djelatnosti. Iz spisa podnesenog Sudu EU-a također proizlazi da je predmetni ugovor sadržavao ugovornu odredbu o alternativnoj prorogaciji nadležnosti u korist austrijskih sudova ili sudova tuženikova domicila. Gđa Milivojević je radi osiguranja otplate kredita dala založnu izjavu, sastavljenu po javnom bilježniku 12. siječnja 2007., na temelju koje je u zemljišnim knjigama upisana hipoteka na njezinim nekretninama. Predmetni je ugovor sklopljen uz pomoć posrednice s boravištem u RH-u kojoj je plaćena provizija, a ugovoreni iznos kredita predan je gđi Milivojević u gotovini u kreditorovom uredu u Austriji. Dana 23. travnja 2015. godine gđa Milivojević je Općinskom sudu u Rijeci – Stalnoj službi u Rabu, podnijela tužbu protiv kreditora radi utvrđenja ništetnosti ugovora o jednokratnom kreditu od 5. siječnja 2007. i založne izjave sastavljene po javnom bilježniku od 12. siječnja 2007. te radi brisanja hipoteke iz zemljišnih knjiga. Hrvatski sud zaključio je raspravu 3. srpnja 2017., ali ju je preotvorio rješenjem od 10. kolovoza 2017. zbog stupanja na snagu ZNUK-a 14. srpnja 2017. godine, čije su odredbe mogle biti primjenjive u glavnom postupku zbog njegova povratnog učinka. Nekoliko je pitanja vezanih uz usklađenost ZNUK-a s pravom EU-a zadavalo probleme sutkinji, pa je želeći ih riješiti uputila Sudu EU-a četiri pitanja radi prethodne odluke, jedno iz područja temeljnih gospodarskih sloboda, i tri iz područja međunarodnoga privatnog prava.

4. OCJENA ZNUK-a S OBZIROM NA SLOBODU PRUŽANJA USLUGA

Prvim pitanjem hrvatski sud iznosi, kako se pokazalo, opravdanu bojazan da je ZNUK proti-

van pravu EU-a zbog svog retroaktivnog učinaka ništetnosti ugovora o kreditu sklopljenog u RH između domaćeg korisnika kredita i kreditora s poslovnim nastanom u drugoj državi članici, a koji nije pribavio odobrenje za obavljanje djelatnosti u RH. Naime, ZNUK se s obzirom na vrstu pravnog odnosa primjenjuje na »ugovore o kreditu s međunarodnim obilježjem« i na »druge pravne poslove [...] koji su nastali kao posljedica ili se temelje na ugovoru o kreditu s međunarodnim obilježjem«. ²² S obzirom na stranke, ZNUK se primjenjuje na dužnika »fizičku ili pravnu osobu kojoj je ugovorom o kreditu s međunarodnim obilježjem odobren kredit odnosno osobu koja je u korist osobe kojoj je odobren kredit sudjelovala kao sudužnik, založeni dužnik, založni sudužnik ili jamac«. ²³ Razlika u personalnom polju primjene ZNUK-a i Zakona o potrošačkom kreditiranju (dalje u tekstu: ZPK) ²⁴ upravo je u tomu što je u ZPK-u potrošač definiran kao »fizička osoba koja u transakcijama obuhvaćenim ovim Zakonom djeluje izvan poslovne djelatnosti ili slobodnog zanimanja« ²⁵, dok su u ZNUK-u pod pojmom dužnika obuhvaćene i pravne osobe (uz određena isključenja), ali i sve fizičke osobe neovisno o svojstvu u kojem djeluju. Poseban problem u smislu protivnosti pravu EU-a predstavlja definiranje polja primjene *ratione personae* u dijelu u kojem se odnosi na neovlaštenog vjerovnika. On je u ZNUK-u definiran kao »pravna osoba koja je ugovorom o kreditu s međunarodnim obilježjem odobrila kredit dužniku, a na dan sklapanja ugovora o kreditu s međunarodnim obilježjem ima upisano sjedište izvan Republike Hrvatske i nudi ili pruža usluge odobravanja kredita u Republici Hrvatskoj, iako za pružanje tih usluga ne ispunjava uvjete propisane posebnim propisom, odnosno ne raspolaže propisanim odobrenjima i/ili suglasnostima nadležnih tijela Republike Hrvatske.« ²⁶ Problematičnim će se pokazati prvo diskriminacija na temelju upisanog sjedišta izvan RH, a potom i nužnosti pribavljanja dopuštenja u RH, pa je u tom smislu posebno važno primijetiti da je Prijedlogom ZNUK-a naglašeno da se on odnosi i na fizičke i na pravne osobe ravnopravno za razliku od dotadašnjeg »krnjeg« zakonskog rješenja iz Zakona o izmjeni i dopunama Zakona o po-

²² Članak 1. ZNUK-a.

²³ Članak 2. točka 1. ZNUK-a.

²⁴ Narodne novine br. 75/2009, 112/2012, 143/2013, 147/2013, 09/2015, 78/2015, 102/2015, 52/2016.

²⁵ Članak 2. stavak 1. točka 1. ZPK-a.

²⁶ Članak 2. točka 2. ZNUK-a.

trošačkom kreditiranju (dalje u tekstu: ZID ZPK)²⁷ koji se u vezi s predmetnim ugovorima s međunarodnim obilježjem primjenjuje samo na odnos vjerovnika i potrošača.²⁸

Iako je hrvatski sud prethodno pitanje postavio u pogledu članaka 56. i 63. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (dalje u tekstu: UFEU),²⁹ Sud EU-a razmatrao je samo prvu odredbu smatrajući da bi eventualno ograničenje slobode kretanja kapitala u konkretnom predmetu bilo posljedica ograničenja slobode pružanja usluga.³⁰ Prethodno tomu, Sud EU-a je, odbijajući navode Vlade RH, utvrdio svoju nadležnost za odlučivanje o tome pitanju smatrajući da su obje citirane odredbe UFEU-a obvezujuće za RH od dana njezina pristupanja i da se primjenjuju na buduće učinke situacija nastalih prije pristupanja.³¹ S tim u vezi među malobrojnim komentarima u stručnoj javnosti može se pronaći mišljenje da zbog ništetnosti nije moguće primijeniti pravo EU-a jer ništetni ugovori ne proizvode pravne učinke, pa se ne može smatrati da su oni mogli postojati ni nakon ulaska RH u EU.³² Takav stav čini se nelogičnim jer, zbog toga što se za ugovor za koji je propisana sankcija ništetnosti nikada ne može smatrati da proizvodi učinke, takav ugovor nikada ne bi mogao biti podvrgnut nadležnosti Suda EU-a, izuzev u trenutku poduzimanja radnje njegova sklapanja. To bi dovelo do jednostavnog izuzimanja iz nadležnosti Suda EU-a predmeta na temelju odluke zakonodavca da propiše ništetnost, onu istu ništetnost koju bi taj Sud trebao preispitivati. Isti autor navodi i da bi raskid ugovora prije pristupanja RH EU-u bio razlogom da predmet *Milivojević* ne bude u nadležnosti Suda EU-a.³³ Čini se da Sud EU-a tom stavu pridaje važnost uzevši u obzir da su sklapanje i raskid prethodili pristupanju RH EU-u. Dodaje, međutim, da i dalje postoje određeni pravni učinci povezani s tim ugovorom i pravnim poslovima koji su nastali kao njegova posljedica, osobito upis hi-

²⁷ Narodne novine br. 102/2015.

²⁸ Prijedlog ZNUK-a, str. 4.

²⁹ Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije (s dodacima), SL C 202, 7. 6. 2016., str. 1388.

³⁰ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 55.

³¹ Sud upućuje analogijom na vlastitu presudu Sud EU-a, *Pokrzeptowicz-Meyer*, C-162/00, 29. siječnja 2002., EU:C:2002:57, t. 50.

³² Igor Materljan, »Može li Hrvatska retroaktivno sankcionirati strane financijske institucije koje su nezakonito poslovale na njezinu području?«, *Računovodstvo i financije*, br. 1, 2019, str. 273.

³³ Loc. cit.

poteke u pogledu kojeg gđa Milivojević zahtijeva brisanje.³⁴

U pogledu same ocjene protivnosti s člankom 56. UFEU-a, Sud EU-a ističe da sloboda pružanja usluga zahtijeva uklanjanje svake diskriminacije prema pružatelju usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici na osnovi njegove državne pripadnosti, kao i ukidanje svakog ograničenja, čak i ako se ono na jednak način primjenjuje na domaće pružatelje usluga i na one iz drugih država članica, kad je ono takve prirode da zabranjuje, otežava ili čini manje privlačnima djelatnosti pružatelja usluga koji ima poslovni nastan u drugoj državi članici u kojoj zakonito pruža istovrsne usluge. Budući da se ZNUK-om uspostavlja derogativno uređenje za određene financijske usluge s obzirom na okolnost ima li pružatelj sjedište izvan RH gdje se pruža usluga, valja zaključiti da se do 30. rujna 2015. godine hrvatskim pravom provodila izravna diskriminacija prema vjerovnicima s poslovnim nastanom izvan RH, nakon kojeg je datuma ništetnost ugovora o kreditu sklopljenih s neovlaštenim vjerovnikom proširena na ugovore s vjerovnicima s poslovnim nastanom u RH na temelju odredbe članka 19.j stavka 1. ZID ZPK-a.³⁵ No, ta izmjena nije riješila problem diskriminacije, već ju je samo pretvorila u neizravnu. Sloboda pružanja usluga povrjeđuje se ZNUK-om zbog toga što se nužnošću pribavljanja odobrenja HNB-a kreditorima sa sjedištem izvan RH-a pristup hrvatskom tržištu financijskih usluga čini manje privlačnim.³⁶ U pogledu razdoblja koje je prethodilo 30. rujna 2015. godine Vlada RH-a nije uspjela dokazati da ciljevi na kojima se temeljilo donošenje ZNUK-a mogu opravdati odstupanje na temelju članka 52. UFEU-a razlozima javnog poretka, javne sigurnosti ili javnog zdravlja. Naime, pozivanje na opći interes ili razloge gospodarske prirode nisu prihvatljivi u tom smislu.³⁷ U odnosu na razdoblje od 30. rujna 2015. godine, iako se Vlada RH-a pozvala na važne razloge u općem interesu kao što su zaštita korisnika usluga i potrošača, nije uspjela dokazati da ZNUK ispunjava te svrhe, niti je konkretno obrazložila prikladnost i proporcionalnost ZNUK-om propisane mjere.³⁸ Osim problematičnosti ZNUK-

³⁴ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 40.

³⁵ Kao zanimljivost se iznosi činjenica da je tijekom zakonodavnog postupka pred Hrvatskim saborom prihvaćen i amandman podnositelja Marina Škibole kojim je izbrisan članak a prema kojem su, danom stupanja na snagu ZNUK-a trebale prestale važiti odredbe Glave IV.b »Ništetnost i sudski postupci« ZPK-a.

³⁶ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 64.

³⁷ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 68–69.

³⁸ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 71–72.

a s obzirom na neusklađenost s pravom EU-a, u literaturi se navodi da je on dvojbena i u svjetlu nekih temeljnih načela hrvatskoga pravnog sustava.³⁹

5. OCJENA ZNUK-a S OBZIROM NA PITANJA MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA

5.1. NACIONALNI PROPIS O NADLEŽNOSTI U KONKURENCIJI S UREDBOM BRUXELLES I BIS

Drugo pitanje hrvatskog suda odnosilo se na protivnost pravu EU-a odredbe članka 8. ZNUK-a koji nosi naslov »Nadležnost«. U stavku 1. propisano je pred sudovima kojih država dužnik može pokrenuti postupak protiv neovlaštenog vjerovnika: »bilo pred sudovima države u kojoj neovlaštenu vjerovnik ima sjedište, ili, neovisno o sjedištu neovlaštenog vjerovnika, pred sudovima mjesta gdje dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište«. Drugim je stavkom propisano je pred sudovima kojih država neovlaštenu vjerovnik može pokrenuti postupak protiv dužnika: »samo pred sudovima države u kojoj dužnik ima prebivalište, odnosno sjedište.« Konkretno, hrvatski sud je postavio pitanje u pogledu moguće protivnosti Uredbi (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (dalje u tekstu: Uredba Bruxelles I bis),⁴⁰ i njezinom članku 4. stavku 1. i članku 25.

U svojem odgovoru, Sud EU-a utvrđuje da je proširenje zaštitnih odredbi iz članka 18. stavka 1. Uredbe Bruxelles I bis na pravne odnose u kojima jedna osoba nije potrošač protivno sustavu Uredbe jer odstupa od opće odredbe iz članka 4. stavka 1., a ne potpada pod taksativno navedene odredbe u kojima je takvo odstupanje predviđeno.⁴¹ Ključno mjesto članka 4. u Uredbi Bruxelles I bis potvrđeno je i u prijašnjoj praksi Suda EU-a, primjerice u

predmetu *Group Josi*,⁴² prema kojem se odstupanja od opće odredbe mogu odnositi samo na situacije izrijeком propisane u Uredbi. Također je Sud EU-a ocijenio članak 8. ZNUK-a protivim članku 25. Uredbe Bruxelles I bis ako bi prvi spomenuti članak onemogućavao prorogaciju nadležnosti pod uvjetima propisanim u drugom članku.⁴³

Osim navedenih argumenata kojima je Sud EU-a izravno odgovorio na pitanja hrvatskoga suda, mogu se u prilog istome stavu navesti i dodatni argumenti opće naravi, posebice načelo nadređenosti prava EU-a (koje se još naziva i načelo prvenstva prava EU-a).⁴⁴ Iako u osnivačkim ugovorima nije bilo načela nadređenosti prava EU-a (tada još Europske ekonomske zajednice), Sud EU-a (tada pod imenom Sud europskih zajednica),⁴⁵ vrlo rano je proklamirao to načelo. Nakon potvrde izravnog učinka odredbe primarnog prava EU-a i nagovještaja posebnosti prava EU-a u predmetu *van Gend en Loos*,⁴⁶ Sud EU-a je u predmetu *Costa protiv ENEL*,⁴⁷ jasno označio postojanje načela nadređenosti primarnog prava EU-a u odnosu na nacionalna prava država članica. U kasnijem predmetu *Internationale Handelsgesellschaft mbH*,⁴⁸ Sud EU-a je otišao i korak dalje presudivši da je i uredba EU-a, kao propis s izravnim učinkom, nadređena nacionalnim propisima država članica, pa nije moguće preispitivati odredbe EU-a u svjetlu odredaba nacionalnih ustava. U predmetu *Simmenthal*,⁴⁹ presuda Suda EU-a jasno utvrđuje nedodirljivost načela nadređenosti prava EU-a i ako je nacionalni propis koji je suprotan pravu EU-a *lex posterior*. Dakle, jedno od spornih pitanja u predmetu *Milivojević*, a to je pitanje može li se nacionalnim propisom urediti pitanja nadležnosti koja je uređena Uredbom Bruxelles I bis, bilo je načelno riješeno u sudskoj praksi Suda EU-a još prije čitava četiri desetljeća. Posljedica djelovanja na-

³⁹ Sud EU-a, *Group Josi Reinsurance Company SA protiv Universal General Insurance Company (UGIC)*, C-412/98, 13. srpnja 2000., EU:C:2000:399.

⁴⁰ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 82–83.

⁴¹ O tom načelu vidi Tatjana Josipović, *Načela europskog prava u presudama Suda Europske zajednice*, Narodne novine, Zagreb, 2005., str. 62. i dalje.

⁴² Poradi jednostavnosti, sva daljnja spominjanja suda bit će sukladno trenutačnom nazivu.

⁴³ Sud EU-a, *van Gend en Loos*, C-26/62, 5. veljače 1963., EU:C:1963:1.

⁴⁴ Sud EU-a, *Flaminio Costa protiv ENEL*, C-6/64, 15. srpnja 1964., EU:C:1964:66.

⁴⁵ Sud EU-a, *Internationale Handelsgesellschaft mbH protiv Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel*, C-11/70, 17. prosinca 1970., EU:C:1970:114.

⁴⁶ Sud EU-a, *Amministrazione delle Finanze dello Stato protiv Simmenthal SpA*, C-106/77, 9. ožujka 1978., EU:C:1978:49.

³⁹ Vidi Emilia Mišćenić, Silvija Petrić, *Nepoštenost valutne klauzule u CHF i HRK/CHF kreditima*, Narodne novine, 2019. (u postupku objave), poglavlje 3.6. Općenito o posljedicama ništivosti ugovora.

⁴⁰ SL L 351, 20. 12. 2012., str. 1–32., posebno izdanje na hrvatskom jeziku: pogl. 19, sv. 11, str. 289–320.

⁴¹ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 80–81.

čela nadređenosti prava EU-a je automatska neprimjena suprotstavljene nacionalne odredbe na pravni odnos koji potpada pod područje primjene odnosne nadređene odredbe prava EU-a.⁵⁰ To znači da se odredbe koje su protivne pravu EU-a (one koje je Sud EU-a razmatrao u prvom i drugom pitanju u predmetu *Milivojević*), ne smiju primijeniti. To jednako vrijedi za predmet *Milivojević*, ali i za druge predmete koji se vode pred hrvatskim sudovima i uključuju primjenu ZNUK-a u odnosu na neovlaštene dužnike s upisanim sjedištem u drugim državama članicama.⁵¹ Osim navedenog argumenta, iz sudske prakse Suda EU-a proizlazi i to da, ne samo da Uredba EU-a ima izravni učinak i primjenjuje se bez preuzimanja u nacionalno zakonodavstvo, nego takvo preuzimanje u nacionalni propis država članica nije ni dopušteno. Slijedom navedenog bi i odredbe o nadležnosti članka 8. ZNUK-a, ali i odredbe o nadležnosti članka 19.1 ZPK-a bile protivne pravu EU-a. Čini se da je na tragu ispravnog rezoniranja i Vrhovni sud RH kada u svojem zaključku spominje, doduše samo za zaštićene potrošačke ugovore, »U sporovima za ništetnost ugovora o kreditu između tužitelja hrvatskih fizičkih osoba (potrošača) i stranih (bankarskih) pravnih osoba, kada se o nadležnosti odlučuje nakon 1. srpnja 2013., uvijek je za suđenje nadležan hrvatski sud prema odredbi čl. 16. Uredbe Bruxelles I i čl. 17. Uredbe Bruxelles I bis.«⁵²

Ovdje uzgred valja spomenuti da je člankom 8. stavkom 2. ZNUK-a propisano mjerodavno pravo: »Za ništetne ugovore u smislu ovoga Zakona, isključivo je mjerodavno pravo Republike Hrvatske, a sud će po tužbi za utvrđenje ništetnosti ugovora, ne ispitujući postojanje drugim zakonima propisanih pretpostavki o mjerodavnosti prava u odnosu na mjesto sklapanja ugovora, primijeniti ovaj Zakon.« S obzirom na to da je riječ o ugovornim odnosima s međunarodnim obilježjem koji su dio građanskih i trgovačkih stvari u smislu članka 1. Uredbe (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primje-

⁵⁰ T. Josipović, op. cit., str. 65–66.

⁵¹ U tom smislu i Vladimir Rončević, Učinci presuda Suda EU-a s osvrtnom na predmet broj C-630/17 – *Milivojević/Raiffeisenbank*, 18. 3. 2019., dostupno na: <http://www.notarius.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=37273>.

⁵² Vrhovni sud Republike Hrvatske, Zaključci sa sastanka predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova održanog 11. i 12. travnja 2016. u Šibeniku, Broj: Su-IV-155/16, Zagreb, 12. travnja 2016., Zaključak 3. Sporovi radi utvrđivanja ništetnosti ugovora o kreditu između hrvatskih fizičkih osoba (potrošača) i stranih (bankarskih) pravnih osoba.

njuje na ugovorne odnose (dalje u tekstu: Uredba Rim I),⁵³ ne bi bilo mjesta primjeni bilo kojeg nacionalnog propisa na to pitanje, pa tako ni ZNUK-a. Razlozi za tu tvrdnju istovjetni su prethodno navedenim razlozima zbog kojih se ni Uredba Bruxelles I bis ne može zamjenjivati nacionalnim propisima, načela nadređenosti prava EU-a i izravnog učinka uredbi. Osim toga, citirana odredba ZNUK-a u posvemašnjoj je oprečnosti s odredbama Uredbe Rim I koje bi se odnosile na ugovore o kreditu (članci 3. i 4.), odnosno određene potrošačke ugovore o kreditu koji bi uživali posebnu zaštitu (članak 6). Nijedna od odredbi ne brani izbor mjerodavnog prava, iako je kod zaštićenih potrošačkih ugovora autonomija volje stranaka ograničenija. Poveznice koje upućuju na mjerodavno pravo u okolnostima kada ga stranke nisu izabrale su dvostrane i temelje se na načelu karakteristične činidbe i podredno najbliže veze, odnosno zaštite slabije strane – potrošača. Ne rukovode se načelom prava države suda, iako će se katkad nadležnosti i mjerodavno pravo preklopiti, i to učestalije kod potrošačkih ugovora.

5.2. POJAM »POTROŠAČ« I UGOVORI S DVOSTRUKOM SVRHOM

Treće pitanje koje je Sudu EU-a postavio hrvatski sud radi tumačenja odnosi se na pojam potrošača u smislu odredbe članka 17. stavka 1. Uredbe Bruxelles I bis s obzirom na to da je gđa *Milivojević* sklopila ugovor o kreditu radi izvođenja radova obnove nekretnine u kojoj živi u cilju, među ostalim, da u njoj pruža usluge turističkog smještaja. Spomenuti pojam definiran je u raznim pravnim izvorima prava EU-a na vrlo sličan način, no stoga što postoje određene razlike valja pripaziti da se uvijek definira u smislu propisa za čiju svrhu se utvrđuje. Pojam »potrošača« u Uredbi Bruxelles I bis uživa euro-autonomno tumačenje neovisno o sadržaju toga pojma u nacionalnim pravima država članica, a oslanjajući se na sustavnu i teleološku metodu.⁵⁴ Taj se pojam utvrđuje *in concreto* s obzirom na okolnosti koje postoje u vrijeme sklapanja ugovora,⁵⁵ posebice s obzirom na položaj odnosne osobe kao stranke

⁵³ SL L 177, 4.7.2008., str. 6–16., posebno izdanje na hrvatskom jeziku: pogl. 19, sv. 6, str. 109–119.

⁵⁴ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 82. Vidi i Sud EU-a, *Maximilian Schrems v Facebook Ireland Limited*, C-498/16, 25. siječnja 2018., EU:C:2018:37, t. 28.

⁵⁵ Peter Mankowski, Peter Nielsen, u: Ulrich Magnus, Peter Mankowski (ur.), *European Commentaries on Private International Law, Volume I: Brussels I bis Regulation*, Otto Schmidt, Köln, 2016., str. 464.

u tom ugovoru te svrhu i prirodu ugovora, a ne subjektivnu situaciju te osobe.⁵⁶ »Potrošač« je, prema članku 17. stavku 1. Uredbe Bruxelles I bis, »osoba koja djeluje u svrhu koja se može smatrati da je izvan njegove profesionalne ili gospodarske djelatnosti«. Usprkos tomu što odredba ne navodi izrijeckom da je riječ o fizičkoj osobi, imajući u vidu svrhu odredbe, praksa Suda EU-a o toj Uredbi konzistentno definira pojam »potrošača« na način da obuhvaća samo »privatne krajnje potrošače«, tj. fizičke osobe koji djeluju u svrhe izvan profesionalne i gospodarske djelatnosti.⁵⁷ Kada je riječ, kao u predmetu *Milivojević*, o okolnostima u kojima osoba s trgovcem sklapa ugovor radi privatne i profesionalne odnosno gospodarske svrhe, Sud EU-a je u dotadašnjoj praksi jasno utvrdio da se na tu osobu mogu primjenjivati zaštitne odredbe samo ako je veza između navedenog ugovora i profesionalne djelatnosti te osobe tako slaba da postaje marginalna pa stoga ima tek zanemarivu ulogu u okviru pravnog posla za koji je taj ugovor sklopljen, promatranog u cjelini.⁵⁸ Dakle, u ugovorima s dvostrukom svrhom – dijelom profesionalnu, a dijelom privatnu – na nacionalnom je sudu da utvrdi može li gđu *Milivojević* smatrati potrošačem ili ne, uzimajući u obzir, ne samo sadržaj, prirodu i svrhu ugovora, nego i objektivne okolnosti koje su pratile njegovo sklapanje. To znači da se može smatrati da je gđa *Milivojević* sklopila predmetni ugovor o kreditu u svojstvu potrošača tek ako je veza između tog ugovora i profesionalne djelatnosti pružanja usluga turističkog smještaja tako marginalna i zanemariva da je očito da je taj ugovor u biti bio sklopljen u privatne svrhe.⁵⁹

Ako bi gđa *Milivojević*, kao tužiteljica, bila kvalificirana potrošačem, sukladno odredbi članka 18. Uredbe, nadležan bi za daljnje postupanje bio hrvatski sud kao sud njezina domicila (*forum actoris*). U suprotnom, ako bi svojstvo u kojem sklapa ugovor o kreditu koji nije očito u privatne svrhe jer veza između turističkog smještaja koji pruža i ugovora o kreditu nije marginalna i zanemariva, nadležnost bi se utvrđivala na temelju, između ostalih, prorogirane nadležnosti iz članka 25., posebne

nadležnosti iz članka 7. ili opće odredbe iz članka 4., pa bi sukladno činjeničnim i pravnim utvrđenjima bio nadležan austrijski sud, kao izabrani sud ako je sporazum o prorogaciji (*forum prorogatum*) valjan, kao sud mjesta izvršenja obveze plaćanja (*forum solutionis*), ili kao sud domicila (*forum domicili*) protivne strane.

5.3. ISKLJUČIVA NADLEŽNOST ZA STVARNA PRAVA NA NEKRETNINAMA

Četvrto pitanje hrvatskog suda odnosilo se na tumačenje odredbe članka 24. točke 1. Uredbe Bruxelles I bis u okviru postupka radi utvrđenja ništetnosti ugovora o kreditu i založne izjave koju je sastavio javni bilježnik kao hipotekarno osiguranje tražbine nastale iz tog ugovora te radi brisanja hipoteke na nekretnini iz zemljišnih knjiga. Sud je dvojio je li ovdje riječ o postupku »čiji su predmet stvarna prava na nekretninama«. To pitanje iznimno je bitno jer je nadležnost u tim predmetima isključivo propisana u korist suda države članice u kojoj se odnosna nekretnina nalazi. Ta je nadležnost po hijerarhiji nadležnosti na samom vrhu u Uredbi Bruxelles I bis i prevladava nad svim ostalim osnovama nadležnosti.⁶⁰ U tom smislu Sud EU-a je u svojoj praksi usvojio autonomno i ujedno restriktivno tumačenje pojma »stvarna prava na nekretninama«.⁶¹

Sud EU-a je pojasnio da isključiva nadležnost sudova države ugovornice u kojoj se nekretnina nalazi ne obuhvaća sve postupke koji se odnose na stvarna prava na nekretninama, nego samo one među njima koji istodobno ulaze u područje primjene Uredbe i kojima se, »s jedne strane, određuju opseg, sadržaj, vlasništvo i posjed nekretnine ili postojanje drugih stvarnih prava na toj nekretnini te, s druge strane, osigurava nositeljima tih prava zaštita ovlasti u vezi s njihovim naslovom«.⁶² Dosadašnja praksa Suda EU-a je također iznjedrila razliku između stvarnog i obveznog prava koji su nerijetko u položaju konkurentnih pravnih kvalifikacija. Dok stvarno pravo opterećujući tjelesnu

⁵⁶ Sud EU-a, *Francesco Benincasa protiv Dentalkit Srl*, C-269/95, 3. srpnja 1997., EU:C:1997:337, t. 16.; Sud EU-a, *Schrems*, C-498/16, 25. siječnja 2018., EU:C:2018:37, t. 29.

⁵⁷ Vidi primjerice, Sud EU-a, *Petra Engler protiv Janus Versand GmbH*, C-27/02, 20. siječnja 2005., EU:C:2005:33, t. 34.

⁵⁸ Sud EU-a, *Johann Gruber protiv Bay Wa AG*, C-464/01, 20. siječnja 2005., EU:C:2005:32, t. 39.; Sud EU-a, *Schrems*, C-498/16, 25. siječnja 2018., EU:C:2018:37, t. 32.

⁵⁹ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 92–93.

⁶⁰ Vidi Luis de Lima Pinheiro, u: Ulrich Magnus, Peter Mankowski (ur.), *European Commentaries on Private International Law, Volume I: Brussels I bis Regulation*, Otto Schmidt, Köln, 2016., str. 560–561.

⁶¹ Vidi primjerice, Sud EU-a, *Mario P. A. Reichert and others protiv Dresdner Bank*, C-115/88, 10. siječnja 1990., EU:C:1990:3, t. 12.; Sud EU-a, *Land Oberösterreich protiv ČEZ as*, C-343/04, 18. svibnja 2006., EU:C:2006:330, t. 26.; Sud EU-a, *Wolfgang Schmidt protiv Christiane Schmidt*, C-417/15, 16. studenoga 2016., EU:C:2016:881, t. 28.

⁶² Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 92–93.

stvar proizvodi učinke *erga omnes*, na obvezno pravo moguće je pozvati se samo protiv dužnika.⁶³

U okviru predmeta *Milivojević*, Sud EU-a je zahtjev za utvrđenje ništetnosti predmetnog ugovora i založne hipotekarne izjave koju je sastavio javni bilježnik kvalificirao kao obveznopravne jer se na njih može pozivati samo protiv tuženika, i prema tome isključene iz primjene članka 24. točke 1. Uredbe Bruxelles I bis.⁶⁴ Nasuprot tomu, u pogledu zahtjeva koji se odnosi na brisanje upisa hipoteke iz zemljišnih knjiga Sud EU-a navodi da je hipoteka stvarno pravo koje proizvodi učinke *erga omnes* nakon što je osnovana u skladu s mjerodavnim pravilima u pogledu oblika i sadržaja određenima nacionalnim propisom. Takav zahtjev, koji se odnosi na zaštitu ovlasti koje proizlaze iz stvarnog prava, obuhvaćen je isključivom nadležnošću suda države članice u kojoj se nekretnina nalazi na temelju članka 24. točke 1. Uredbe.⁶⁵ Međutim, zbog povezanosti zahtjeva za brisanje upisa hipoteke iz zemljišnih knjiga i ostalih dvaju zahtjeva – za utvrđenje ništetnosti ugovora o kreditu i založne hipotekarne izjave koju je sastavio javni bilježnik, koja se očituje u istoj nekretnini i istom tuženiku, Sud EU-a sugerira da je u skladu s člankom 8. stavkom 4. Uredbe Bruxelles I bis moguće zasnovati atrakcijsku nadležnost u pogledu ta dva zahtjeva pred sudom isključive nadležnosti za brisanje upisa hipoteke.⁶⁶ Važno je dodati da je atrakcija tih zahtjeva moguća samo pred sudom isključive nadležnosti prema mjestu u kojem se nalazi nekretnina (*forum rei*), a ne i pred sudom koji bi bio elektivno ili prorogirano nadležan za zahtjeve ugovorne naravi. Navedena atrakcija nadležnosti bit će moguća samo ako je prema nacionalnim postupovnim pravilima moguće voditi postupak u povodu ugovornih zahtjeva pred sudom nadležnim za stvarnopravni zahtjev. Ako su stranke za

ugovorne zahtjeve sklopile prorogacijski sporazum, on predstavlja prepreku atrakcijskom djelovanju članka 8. stavka 4. Uredbe.⁶⁷

6. ZAKLJUČAK

Predmet *Milivojević* možda nije donio one ishode kojima su se nadali pojedinci u situacijama nemogućnosti otplate kredita sklopljenih sa štajerskim štedno-kreditnim zadrugama, no nipošto nije iznenadio znanstvene krugove. Iz njega se, međutim, mogu iščitati pouke za sve sastavnice trodiobe vlasti. Sud EU-a dao je nedvosmislene opaske u pogledu postupanja pri donošenju ZNUK-a razotkrivši određene probleme u hrvatskom zakonodavnom postupku koji se odnose na procjenu usklađenosti predloženih zakona s pravom EU-a. Sud je konstruktivno i detaljno objasnio na koji način je takvu posljedicu bilo mogao izbjeći: jasnim obrazlaganjem svrhe zbog koje se donosi propis kojime se ograničavaju gospodarske slobode ili primjenom mjera koje udovoljavaju zahtjevima prikladnosti i proporcionalnosti. Na vladi i zakonodavcu je da djeluju u skladu s time i nastave put od ZNUK-a preko Suda EU-a do nekog novog zakona koji će biti usklađen s pravom EU-a.

S druge strane, taj predmet potvrđuje da je na pravosudnom sustavu golema odgovornost za ispravnu primjenu prava EU-a sukladno svim njegovim načelima, uključujući načela nadređenosti i izravne primjene. Pritom su upravo nacionalni suci ponajprije pozvani primjenjivati pravo EU-a, a za što je još jednom potvrđeno presudom u predmetu *Milivojević* da iziskuje dobro poznavanje prakse Suda EU-a. Uspostavljanje nužne razine poznavanja i istinskog razumijevanja prava EU-a moguće je samo uz redovite edukacije i neprekidno praćenje novog razvoja od strane svih segmenata pravosudnog sustava.

⁶³ Vidi, primjerice, Sud EU-a, *Schmidt*, C-417/15, EU:C:2016:881, t. 31.

⁶⁴ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 101.

⁶⁵ U tom smislu vidi analizu ranijeg hrvatskog predmeta koji kombinira više tužbenih zahtjeva u *Ivana Kunda, Croatia*, u: Paul Beaumont i drugi (ur.), *Cross-Border Litigation in Europe*, Oxford i Portland, Oregon: Hart Publishing, 2017., str. 267-268.

⁶⁶ Sud EU-a, *Milivojević*, C-630/17, EU:C:2019:123, t. 102-104.

⁶⁷ Horatia Muir Watt, u: Ulrich Magnus, Peter Mankowski (ur.), *European Commentaries on Private International Law, Volume I: Brussels I bis Regulation*, Otto Schmidt, Köln, 2016., str. 404.

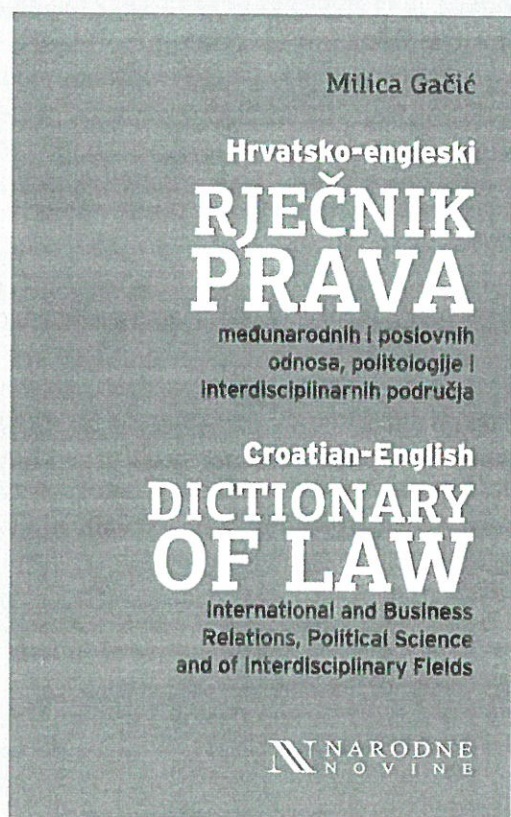
FROM THE LAW TO THE COURT OF JUSTICE OF THE EU: THE MILIVOJEVIĆ CASE

Summary:

The Act on the Nullity of Loan Contracts with International Elements Concluded in the Republic of Croatia with an Unauthorised Creditor, adopted in 2017, introduced into the Croatian legal system retroactive rules including the gravest civil sanction – nullity, which indiscriminately targeted loan contracts, not limited to consumer contracts, concluded with creditors with no formal authorisation according to the laws of the Republic of Croatia. The Act further prescribed exclusive jurisdiction of the Croatian courts and applicability of Croatian law. The issue of consistency with EU law, namely, economic freedoms and jurisdiction in cross-border civil and commercial matters, reached the Court of Justice of the EU, whose response adversely affected the operation of the Act. This paper focuses on the analysis of the key aspects of the CJEU's interpretations, and points out the elements of EU law which should have been considered in drafting the Act.

Key words:

EU law, freedom to provide services, law of obligations, loan agreement, nullity, private international law, international jurisdiction



USKORO IZ TISKA

O Rječniku

Hrvatsko-engleski rječnik prava, međunarodnih i poslovnih odnosa, politologije i interdisciplinarnih područja, leksikografkinje i lingvistice profesorice Milice Gačić je djelo velikoga opsega od 2 284 stranice, na kojima je obrađeno preko 236 600 leksičkih jedinica. Osim područja navedenih u naslovu Rječnik obuhvaća opsežnu građu ostalih područja i znanosti, te područja života i rada kojima se bavi Europska unija i međunarodne organizacije i udruge, vodeći računa o terminološkim i jezičnim promjenama i inovacijama. Posebno se može istaknuti znanost općenito te obrađena građa kriminalistike, viktimologije i forenzičnih znanosti. Rječnik je rezultat autoričinoga dugogodišnjeg predanog znanstvenog i leksikografskog rada, utemeljenog na iscrpnim istraživanjima konteksta u kojem se obrađivani izrazi pojavljuju.

U obradi terminoloških ekvivalenata na engleskom jeziku autorica osobitu pozornost obraća razlikovanjima unutar pojedinih pravnih sustava ili drugih područja engleskoga jezičnog područja (navodeći oznake varijeteta kao npr. AmE, BrE, EU, CaE itd.). Inovativno ukazuje na razlike u značenju koje se javljaju pri upotrebi nekih izraza u množini.

Rječnik će biti koristan, ne samo pravnicima različitih profila – od odvjetnika, do znanstvenika, pravnika i ekonomista zaposlenih u poduzećima, državnoj upravi i u sudovima, već i novinarima, političkim djelatnicima, studentima, poslovnom svijetu i stručnjacima drugih profila, primjerice forenzičarima, kriminolozima i uopće svakom građaninu koji se, bilo poslovno ili privatno, nađe u dvojezičnoj situaciji. Nije potrebno posebno naglašavati, Rječnik će također poslužiti kao važno i nezaobilazno radno pomagalo prevoditeljima svih profila.